

PRILOZI NOB-a SENJ

VLADIMIR KNIFIĆ

Na početku želim istaknuti da je u boračkim organizacijama ove općine više puta naglašena želja pa i namjera da se konačno pristupi izradi cjelovitog, potpunog i jedinstvenog prikaza razvitka NOP-a i NOB-a općine Senj.

Razumljivo je da će se u tu svrhu upotrijebiti materijali koji su dosad objavljeni u Senjskom zborniku: sjećanja pojedinih sudionika toga doba i arhivska i sačuvana faktografska građa.

O manjkavosti tzv. »sjećanja« ne bi trebalo govoriti jer će se eventualne netočnosti, nepreciznosti, manjkavosti i sl. ispraviti sjećanjem drugih sudionika ili iskorištavanjem postojeće faktografske građe.

Međutim, u prilazu arhivskoj građi polazi se od pretpostavke o njezinoj apsolutnoj vjerodostojnosti. Upravo zbog toga ovom ću prigodom upozoriti na neke momente u dijelu arhivske građe koja će se sigurno upotrijebiti pri konačnoj obradi razvitka NOB-a u kotaru Senj. Tu mislim na materijale I. i II. partijskog savjetovanja za kotar Senj, koji su održani 16. siječnja 1944. i 11. i 12. rujna 1944, i to: prvo u Senju, a drugo na Velebitu u Štokić-Dulibi. Ovu materiju obradio je Ljubomir Petrović u Senjskom zborniku br. VII, u napisu »Prvo i drugo savjetovanje za kotar Senj.«

Za taj napis upotrijebili su se prijepisi autentičnih izvještaja i zapisnika tih savjetovanja.

Treba pretpostaviti da će se ovi materijali, tj. napisi Ljubomira Petrovića ili ova konkretna arhivska građa, morati iskorištavati i dalje u budućoj obradi događaja iz NOB-a te zato prijeti opasnost da se upotrijebe i pogrešno zapsani podaci iz navedene arhivske građe.

Upravo zbog toga u ovoj prigodi upozoravam na ovakvo stanje stvari.

Tako se u referatu o političkoj situaciji s I. partijskog savjetovanja navodi podatak da je Krivi Put oslobođen u kolovozu 1942. Točno je međutim da je Krivi Put oslobođen 22. lipnja 1942.

Točnost ovoga datuma ne bi trebalo dokazivati jer je on utvrđen i u našoj i u neprijateljskoj građi, u izvještaju V. operativne zone i sl., a spomenut je i u letku koji je upućen narodu Krivoga Puta a potpisao ga je KKKPH Senj.

Pošto smo se dotakli ovoga dokumenta, moram odmah upozoriti na neke zanimljive činjenice. Prije svega, u kontekstu ovoga napisa zanimljiv je podatak da je potpisan sa »KKKPH Senj«. Mislim da ne treba ovdje posebno govoriti o datumu formiranja KKKPH Senj, jer će o tome biti kasnije više riječi. Prije svega želim upozoriti na činjenicu da se ovdje spominje KKKPH Senj kao stvarno postojeći organ Partije na ovom terenu, iako on još tada nije postojao. Zanimljiva je činjenica da ovdje, kod oslobođenja, jedna općina

izdaje poseban letak, koji je prilagođen specifičnim prilikama na ovom kotaru. Odatle vjerojatno i potreba da se na neki način inauguriira stvarno postojeći organ Partije, ali kao naš organ, ovdašnji, senjski.

Nadalje, u već citiranom referatu napomenuto je da je Kotarski komitet KPH za kotar Senj formiran u rujnu 1942, što također nije točno, jer je formiran početkom studenoga 1942. Međutim, točan datum formiranja nije još utvrđen, jer ga nema u dostupnoj arhivskoj građi.

Nemam namjeru posebno obrazlagati kako i kada je to bilo, jer to nije svrha ovoga moga priloga. Želim samo istaknuti da je datum formiranja KK, po mom mišljenju, najpotpunije istražio Mladen Plovanić u napisu »Revolucionarno djelovanje Tome Strižića na senjskom području«, objavljenom u Senjskom zborniku br. VII na strani 198, gdje je, služeći se arhivskom građom, utvrdio vjerojatnu mogućnost formiranja negdje početkom studenoga 1942.

U istom referatu, na I. savjetovanju, tvrdi se da je KK u to vrijeme (vjerojatno se misli na novoosnovani Komitet) bio u Krivom Putu. Mislim da nema potrebe isticati da sjedište KK, ni u času osnivanja pa ni kasnije, nije nikad bilo smješteno na području Krivog Puta, odnosno na području koje je u ono vrijeme činilo političko-teritorijalnu jedinicu zvanu Općina Krivi Put. Isto tako, a prema naprijed navedenom, nije točno da je zbog povlačenja vojnih jedinica Kotarski komitet preselio sjedište u Zabukovac.

Ovdje moram napomenuti da ne raspolazem prijepisima izvještaja s ovoga savjetovanja, već samo citiram mišljenje Ljubomira Petrovića, koji je tada raspolagao autoriziranim prijepisom.

U istom referatu I. partijskog savjetovanja kaže se da je Kotarski komitet prešao u Krasno u srpnju 1943.

O vremenu prelaska Komiteta iz Zabukovca u Krasno bilo je oprečnih mišljenja, pa i napisa, uključivši i moje sjećanje. Skoro sva sjećanja pomiču ovaj datum naprijed, tj. u svibanj i lipanj 1943.

Nakon Plovanićeva istraživanja arhivske građe smatram da treba prihvatiti njegovu tvrdnju, objavljenu u napisu »Josip Kalafatić-Malicija u Kotarskom komitetu KPH Senj, godine 1943 /Prilog za monografiju/«, objavljenom u Senjskom zborniku br. VIII, gdje Plovanić tvrdi da je prijelaz Komiteta objavljen krajem lipnja (drug Plovanić navodi datum 25. lipanj 1943).

I opet naglašavam da nije svrha ovog mog izlaganja pružiti nove momente i dokaze u prilog Plovanićevu stavu, već želim samo upozoriti na razliku između do sada utvrđenih i iznesenih podataka ostale arhivske građe, nasuprot materijalima, odnosno referatima ovoga savjetovanja, što je vjerojatno i za one uvjete neminovno rađeno po sjećanju, bar u onom dijelu koji se odnosi na prethistoriju tog savjetovanja.

Sve naprijed navedeno odosi se i na dio referata o SKOJ-u podnesenog na istom savjetovanju.

Slične ili gotovo identične netočnosti o KKKPH Senj ponavljaju se i u referatima podnesenim na II. partijskom savjetovanju održanom u Stokić-Dulibi 11. i 12. rujna 1944.

Uz navedene netočnosti u glavi IV. toga političkog referata stoji: »Prvi partizani ovoga kotara išli su u šumu krajem 1942.« Ovaj podatak nije točan i uveliko umanjuje sudjelovanje naroda općine u NOB-u. Prije svega, iz Senja odlaze već u veljači 1942. dvojica omladinaca, a do kraja lipnja iz Senja je otišlo u partizane ukupno 10 omladinaca.

Nešto je slično i u Krasnu, odakle već početkom 1942. odlazi nekoliko ljudi u partizane. A da ne govorim o partijskoj organizaciji u Senju, zatim o M. Samardžiji iz Alana, koji odlazi, mislim, u ožujku 1942, o Antonu Rončeviću, koji odlazi u partizane početkom 1942, Milanu Vukeliću-Purici koji odlazi u partizane već 1941.

U ovom referatu nadalje stoji: »Da bi se rasplamsao ustanak i u ovom kraju, formiran je 20. rujna 1942. KKKPH za Senj«, a odmah zatim dodaje da je ovaj Komitet u početku djelovao izvan kotara. Upada u oči da ovo proturječi podatku u političkom referatu gdje se tvrdi da je KK smješten u Krivom Putu. U referatu o SKOJ-u ponavlja se opet tvrdnja da je formiran u rujnu 1942.

Dakle, očigledno neke tvrdnje u materijalima ovih savjetovanja ne stoje. Postavlja se pitanje kako je do toga moglo doći. Po mom mišljenju savjetovanja su pripremana po sjećanju. Stjecajem okolnosti, u siječnju 1944, a isto tako i rujnu 1944, kada su održavana ova savjetovanja, u tadanjem KKKPH Senj nije više bilo niti jednog člana koji je bio i član onog prvog formiranog Komiteta u Zabukovcu 1942. A da ne kažem da ni arhiva nije postojala, bar ne ona iz 1942. Samo tako mogu se objasniti ove raznolikosti. I na kraju ostaje da se posebno osvijetli kako je u referatima ocijenjena politička situacija toga doba na ovom terenu.